

ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA ZNAČAJAN FAKTOR ZA RAZVOJ BIH

Stručni članak

Bensara Hrustanović, e-mail: hrustanovic.bensara@gmail.com

Amina Kurić, e-mail : aminakuric01@outlook.com

Amina Zahirović, e-mail: zahirovicaminaa@gmail.com

Internacionalni univerzitet Travnik

Sažetak: U ovom radu ćemo predstaviti temu “Zaštita ljudskih prava i sloboda značajan faktor za razvoj Bosne i Hercegovine”. Cilj ovog istraživanja je da prikazemo realno stanje u BiH i da je pitanje zaštite ljudskih prava i sloboda bitan faktor za razvoj i napredak ove države. Ljudska prava i slobode predstavljaju najvažnije pravne i društvene vrijednosti u životu svakog pojedinca, te ih kao takve pravni poredak svake države treba da štiti. Svjesne značaja ove teme i stanja u BiH, a koji su bili glavni motivi pisanja i istraživanja ove teme, nastojati ćemo u ovom radu prikazati da su bez poštivanja i zaštite ljudskih prava, sloboda, mir i sigurnost jedne države ugroženi, a samim tim njen razvoj i napredak. Da bismo se nadali razvoju i da bi vladao trajan mir i istinska pravda, neophodno je da se poštuje dostojanstvo svakog člana društva, da se štite njegova prava i slobode, ne samo na papiru nego i u praksi.

Ključne riječi: ljudska prava i slobode, Bosna i Hercegovina, razvoj, zaštita prava

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS A SIGNIFICANT FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF BIH

Abstract: In this paper, we will present the topic "Protection of human rights and freedoms a significant factor for the development of Bosnia and Herzegovina." The goal of this research is to show the realistic situation in Bosnia and Herzegovina and that the issue of protection of human rights and freedoms is an important factor for the development, as well as the progress of this country. Human rights and freedoms are the most important legal and social values in the life of every individual and, as such, the legal order of every state should protect them. Aware of the importance of this topic and the situation in Bosnia and Herzegovina, which were the main motives for writing and researching this topic, we will try to show in this paper that, without respect and protection of human rights, freedom, peace and security of a country are endangered and thus its development and progress is as well. In order to hope for development, lasting peace and true justice to prevail, it is necessary to respect the dignity of every member of society, to protect their rights and freedoms, not only on paper but also in practice.

Keywords: human rights and freedoms, Bosnia and Herzegovina, development, protection of rights

I UVOD

Prvi član Opće deklaracije o ljudskim pravima je “Svi ljudi rođeni su slobodni, sa jednakim dostojanstvom i pravima”, što znači da svaki pojedinac od momenta rođenja dobija određena prava koja se nazivaju ljudskim pravima. Ova prava su urođena, neotuđiva, zagarantovana, te su regulisana brojnim međunarodnim dokumentima. Akti međunarodnog prava, koji regulišu društvene odnose, najviše su zastupljeni na području ljudskih prava i sloboda. Pravni sistem

neke države se ni u jednoj oblasti društvenog života oslanja toliko na međunarodne akte kao u području ljudskih prava i sloboda.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda je dio našeg ustavnopravnog poredka. Potpisivanjem Evropske konvencije, BiH je preuzela obavezu da svoje zakonodavstvo prilagodi zaštiti prava iz ove Konvencije, te se obavezala na implementaciju Konvencije u svoj Ustav. Prava koja su prihvaćena u Konvenciji i u njenim dodatnim protokolima moraju se direktno primjenjivati od strane svih tijela i organa u BiH i u oba entiteta (FBiH i RS), drugim riječima, ima prioritet iznad svih zakona. Dakle, zaštita ljudskih prava koju pruža ova Konvencija, u suštini je zaštita prava koje Ustav BiH garantuje svojim građanima. Pored prethodno pomenute Konvencije, koja ima direktnu primjenu u BiH i prioritet nad ostalim propisima, zaštita prava je osigurana i u ustavima entiteta, Statutom Brčko Distrikta, te u ustavima 10 kantona u Federaciji BiH.

Izvještaji pokazuju da je Evropski sud za ljudska prava, zaključno s 1. decembrom 2020. godine, donio 395 presuda protiv Bosne i Hercegovine. Politička scena koja je dovela do nemogućnosti postizanja dogovora, ni nakon više od desetljeća, neke presude nisu provedene. Organizacija za poštivanje ljudskih prava, “Civil Rights Defenders”, je provela anketno ispitivanje u Albaniji, BiH, Srbiji, Sjevernoj Makedoniji, Kosovu i Crnoj Gori, a rezultati su pokazali da su stavovi i mišljenja o poštivanju prava u našoj zemlji mnogo lošiji od drugih zemalja Balkana. Istraživanje je pokazalo da jedan od 10 građana misli da se ljudska prava u BiH u potpunosti poštuju, a devet od 10 ispitanih lica vjeruju da nisu svi jednaki pred zakonom i to je više od bilo koje druge zemlje Zapadnog Balkana.

Bosna i Hercegovina je mala zemlja, ali puna potencijala za ulaganje i razvoj. Glavni razlozi zašto strani investitori izbjegavaju Bosnu i Hercegovinu je nedovoljna zaštita imovinskih prava, korupcija, složen pravni sistem i sl. Prema tome, poštivanje i zaštita ljudskih prava i sloboda je značajan faktor za napredak i razvoj Bosne i Hercegovine, te njen put ka evropskim integracijama.

1. POJAM I RAZVOJ LJUDSKIH PRAVA

Ljudska prava su prava svakog čovjeka prema kome svako ljudsko biće samim rođenjem, bez obzira na njegovu rasu, boju kože, spol, jezik, vjeroispovijest, politički i pravni status, državljanstvo stiče određena prava. Počeci i razvoj ljudskih prava javljaju se u antičko doba starih Grka kao ideja o slobodi i jednakosti ljudi koja se razmatrala u okviru filozofije, ali nije imala veze sa političkom stvarnošću. Brojni politički mislioci i filozofi su doprinijeli razvoju ljudskih prava kao npr. Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Voltaire.

Najznačajniji dokumenti koji su se bavili tom problematikom su: Magna Charta Libertatum (ograničena samovolja monarha), 1215., Kalisz Statut (zaštita od diskriminacije i govora mržnje), 1264., Dvanaest članaka, 1525., Američka Deklaracija neovisnosti, 1776., Francuska

Deklaracija o pravima čovjeka i građana, 1789., Deklaracija o pravima žene i građanke..., Povelja Ujedinjenih naroda, 1945., Opća deklaracija o ljudskim pravima, 1948., Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, 1953.

1.1. Vrste ljudskih prava

Ukoliko želimo nabrojati do sada priznata ljudska prava, trebamo znati da popis nije statičan, dakle to je materija koja se stalno treba usklađivati jer je to svjetski proces čiji se opseg priznatih prava i sloboda stalno širi. Ljudska prava se mogu podijeliti u više grupa, ali najčešće je to podjela na tri kategorije, odnosno generacije. Ovu podjelu na generacije je prvi predložio češki pravnik Karel Vasak na Međunarodnom institute za ljudska prava u Strasbourgu 1979.

U prvu generaciju ljudskih prava spadaju građanska i politička prava. Najznačajnija prava koja pripadaju ovoj generaciji su: pravo na život, pravo na slobodu, na ličnu sigurnost, na brak, na privatnost, slobodu mišljenja i izražavanja, na državljanstvo, biračko pravo, zabrana ropstva, mučenja i svih oblika rasne diskriminacije.

Drugoj generaciji ljudskih prava pripadaju gospodarska, socijalna i kulturna prava. To su prava za zadovoljavanje potreba ljudi, kao što su: pravo na imovinu i privatno vlasništvo, pravo na rad, pravo na slobodan izbor zanimanja i plaću, pravo na odmor i slobodno vrijeme, na obrazovanje kao i pravo na sudjelovanje u kulturnom životu zajednice.

Treća generacija ljudskih prava se odnosi na solidarnost. Nositelj ovih prava nije pojedinac, već društvena skupina, kolektiv. U ovu skupinu spadaju: pravo na socijalni razvoj, pravo na mir, na humanitarnu pomoć, na zdravi okoliš, na političku samostalnost kao i gospodarsku, društvenu i kulturnu samostalnost i sl.

2. LJUDSKA PRAVA U BIH

Prava svake individue u Bosni i Hercegovini, bez obzira na njihov identitet, propisana su Ustavom Bosne i Hercegovine, konvencijama ili međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina potpisala, kao i raznim zakonima.

U Preambuli Ustava BiH je jasno navedena odlučnost da se u BiH osigurava kompletno poštivanje međunarodnog humanitarnog prava, te opredijeljenost da se polazi od Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, međunarodnih ugovora o ekonomskim, socijalnim, kulturnim pravima, zatim građanskim i političkim, kao i Deklaracije o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim/etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama, te drugih instrumenata o ljudskim pravima. Sve ovo je zakonski regulisano, samo je pitanje njegove primjene u praksi, tj. svakidašnjem životu. Štaviše, članom II Ustava BiH se proklamira da BiH i oba entiteta (RS i FBiH) osiguravaju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Također se navodi da prava i slobode određeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava

i temeljnih sloboda, te njenim Protokolima, direktno se primjenjuju u BiH i imaju prvenstvo pred svakim drugim zakonodavstvom. U istom članu se proklamira da je svim osobama na području BiH osigurano da uživaju ljudska prava i temeljne slobode bez diskriminacije prema spolu, rasi, boji kože, jeziku, vjeroispovijesti, političkom i drugom opredjeljenju, nacionalnom ili društvenom porijeklu, pripadnosti nacionalnoj manjini, vlasništvu, rođenju ili drugom statusu.⁷⁵

Aneks 6 Ustava BiH odnosi se na Sporazum o ljudskim pravima, kojim se svim osobama na području BiH osigurava najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući i prava i slobode osigurane Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te njenim Protokolima, kao i drugim međunarodnim sporazumima koji su posebno navedeni u Dodatku ovog Aneksa. Ta prava i slobode uključuju mnoga prava koja su navedena u podnaslovu 2.5. „Osnovni pravni okvir za zaštitu ljudskih prava“.

Poglavlje II Ustava BiH posvećeno je zaštiti ljudskih prava putem Komisije za ljudska prava, koja se sastoji iz Ureda Ombudsmena i Vijeća za ljudska prava. Komisija za ljudska prava djeluje pri Ustavnom sudu BiH.

Aneks 7 Ustava predstavlja Sporazum o izbjeglicama i raseljenim osobama. Poglavlje I Aneksa 7 posvećeno je zaštiti prava izbjeglica i raseljenih osoba, dok je Poglavlje II posvećeno Komisiji za raseljene osobe i izbjeglice, čije je sjedište u Sarajevu.

Unutar sistema državne uprave formirana su i posebna tijela čija je uloga dalja promocija i unapređenje sistema zaštite ljudskih prava, kao što je Vijeće za djecu, Agencija za ravnopravnost spolova, Odbor za Rome, Vijeće za invalidna lica i Komisija za odnose sa vjerskim zajednicama, te, pri Parlamentarnoj skupštini BiH, formirano je Vijeća za nacionalne manjine kao savjetodavno tijelo.

Institucije BiH daju punu podršku Međureligijskom Vijeću u BiH. Njegovom uspostavom ostvaruje se međureligijski dijalog između četiri najveće vjerske skupine u BiH.

Poglavlje III Aneksa 6 Ustava BiH posvećeno je drugim organizacijama koje se bave ljudskim pravima. Naglašava se obaveza promoviranja i poticanja djelovanja nevladinih i međunarodnih organizacija za zaštitu i promoviranje ljudskih prava. Pozivaju se Komisija UN za ljudska prava, OSCE, Visoki komesarijat UN za ljudska prava i druge nevladine ili regionalne misije i organizacije za ljudska prava da pažljivo prate stanje ljudskih prava u BiH, uključujući osnivanje mjesnih ureda i slanje posmatrača, izvjestitelja i drugih relevantnih osoba, te na obavezu da im se pruža efikasna i potpuna pomoć, pristup i olakšice.⁷⁶

⁷⁵[http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/ljudska_prava_u_bih/?id=164/\(datum pristupa:24.novembar 2021.\)](http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/ljudska_prava_u_bih/?id=164/(datum pristupa:24.novembar 2021.))

⁷⁶ [http://www.mvp.gov.ba/Print.aspx?id=164/\(datum pristupa: 24.novembar 2021.\)](http://www.mvp.gov.ba/Print.aspx?id=164/(datum pristupa: 24.novembar 2021.))

2.1. Nacionalni programi za unapređenje ljudskih prava

- BiH je usvojila Akcioni plan za suzbijanje trgovine ljudima, a na snazi je i Privremena instrukcija za postupanje sa žrtvama trgovine ljudima;
- Postojanje Sporazuma o saradnji sa nevladinim organizacijama u području zaštite žrtava trgovine ljudima;
- Primjena Akcionog plana za djecu 2002-2010., čiju provedbu prati Vijeće za djecu;
- 2005. godine usvojena je Nacionalna strategija za pitanja Roma, kao najugroženije i najbrojnije nacionalne manjine u BiH;
- Usvojen je Akcioni plan za jednakost spolova;
- Vijeće ministara BiH ustanovilo je Ured agenta za zastupanje BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava.

2.2. Vanjska politika BiH u području ljudskih prava

Što se tiče vanjskopolitičkog djelovanja, ministarstvo vanjskih poslova BiH promiče politiku zaštite ljudskih prava svih lica i svim državama u skladu sa međunarodno priznatim standardima za zaštitu ljudskih prava.

U svojoj vanjskoj politici, može se zaključiti da se BiH zalaže za jačanje demokratije i promociju ljudskih prava, polazeći od načela da zaštita ljudskih prava svakog pojedinca i vladavina prava u cjelini pružaju dobru osnovu za sigurnost i mir u svijetu, kao što se može danas vidjeti po primjeru na najrazvijenije države zapadne Evrope koje imaju dotični sistem vladavine prava.

Naša država je ratificirala međunarodne instrumente u oblasti ljudskih prava, što uključuje konvencije UN, VE i njihove pripadajuće protokole prema kojima postoji obaveza izvještavanja, a zalaže se za dosljednu saradnju sa ugovornim tijelima UN osnovanim prema tim konvencijama.

2.3. Učešće BiH u radu međunarodnih organizacija

2.3.1. OSCE

Postavlja se pitanje zašto bi naša država postala članica OSCE-a? Odgovor jeste da, postavši članicom OSCE, BiH je prihvatila načela Završnog dokumenta iz Helsinkija, zatim sarađuje sa OSCE na području promocije i zaštite ljudskih prava. Pored toga, u BiH djeluje Misija OSCE, u okviru koje postoji Odjel za ljudska prava, čija je uloga da prati stanje ljudskih prava u BiH, te da u tom cilju tijesno sarađuje sa domaćim organima u BiH (prije svega sa Institucijom ombudsmena, Ustavnim sudom i Ministarstvom za ljudska prava BiH) i međunarodnom zajednicom.

2.3.2. UN Vijeće za ljudska prava

Naša zemlja je u maju 2007. godine na Generalnoj skupštini UN izabrana za punopravnu članicu UN Vijeća za ljudska prava. Dotično Vijeće ima sjedište u Ženevi, broji 47 zemalja članica (a mandat članica Vijeća traje 3 godine) koje su izabrane poštujući princip ravnopravne geografske zastupljenosti, prema regionalnim grupama.⁷⁷ Grupacije su sljedeće: Afričku i Azijsku grupu čine po 13 članica, Istočno-evropsku grupu 6, GRULAC 8 i Zapadnu grupu 7 zemalja članica Vijeća. Kada posmatramo ovo, BiH pripada Istočno-evropskoj regionalnoj grupi, kojom predsjedava Poljska.⁷⁸

Mjesto Predsjednika Vijeća za period 2007./2008. pripada Istočno-evropskoj regionalnoj grupi, u koje se ubraja i naša zemlja. Prema odluci i džentlmenskom sporazumu, 2006. godine je odlučeno da Grupu u ovoj funkciji zastupa Rumunija (ambasador Rumunije pri UN u Ženevi).⁷⁹

Na šta se odnosi učešće delegacije BiH u radu Vijeća? Upravo na praćenje rada Vijeća tokom njegovog zasjedanja, te praćenje rada radnih grupa i ostalih tijela Vijeća. Osnova za nastup delegacije BiH u radu Vijeća za ljudska prava su Platforma za nastup delegacije BiH na Generalnoj skupštini UN, vanjskopolitički pravci Bosne i Hercegovine, te strateški principi BiH za pridruživanje euroatlantskim integracijama. Nadležne institucije BiH dostavljale su odgovore na upitnike specijalnih mehanizama i odgovore na upitnike u skladu sa odredbama usvojenih rezolucija Komisije za ljudska prava (koja je u martu 2006. godine prestala sa radom formiranjem Vijeća za ljudska prava) ili Generalne skupštine UN u oblasti ljudskih prava. Nosioći mandata tematskih specijalnih procedura posjetili su BiH u 2005. godini (njihovi izvještaji razmatrani su na zasjedanju Vijeća u septembru 2006.) i to: Sigma Huda (Specijalni izvijestitelj za oblast trgovine ljudima) u februaru 2005; Valter Kelin (Specijalni izvijestitelj za ljudska prava interno raseljenih osoba) u junu 2005; U septembru 2007. godine BiH je posjetio Vernor Munjoz (Specijalni izvijestitelj za pravo na obrazovanje) a do kraja 2007. godine očekuje se i posjeta Hina Jilani (Specijalnog izvijestitelja za ljudska prava zaštitnika ljudskih prava).⁸⁰

2.4. Anketno ispitivanje

Organizacija za poštivanje ljudskih prava (Civil Rights Defenders) je provela anketno ispitivanje u Albaniji, BiH, Srbiji, Kosovu, Crnoj Gori i Sjevernoj Makedoniji, a rezultati su pokazali da su stavovi o poštivanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini dosta lošiji nego u ostalim zemljama.⁸¹ Ispitanici iz zemalja Zapadnog Balkana davali su svoje mišljenje o stanju

⁷⁷ <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/09255.pdf> (datum pristupa: 24. novembar 2021.)

⁷⁸ <https://iu-travnik.com/wp-content/uploads/2021/01/Zbornik-radova-pravo.pdf> (datum pristupa 24. novembar 2021.)

⁷⁹ http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/ljudska_prava_u_bih/?id=164 (datum pristupa: 25. novembar 2021.)

⁸⁰ http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/ljudska_prava_u_bih/?id=164 (datum pristupa: 25. novembar 2021. godine)

⁸¹ Anketu je provela organizacija CRD zajedno sa IPSOS Strategic Marketingom, sa reprezentativnim uzorkom od preko 6000 ispitanika (u sklopu regionalnog istraživanja od 27. novembra do 21. decembra 2020.)

poštivanja ljudskih prava, jednakosti i vladavine zakona u tim zemljama te medijskih sloboda, a odgovori građana Bosne i Hercegovine su poražavajući u nekoliko kategorija.

Rezultati su pokazali da je u BiH stanje alarmantno, jedan od 10 građana vjeruje da se ljudska prava u BiH u potpunosti poštuju, a jedan od četiri naših građana vjeruje da se poštuje vladavina zakona. Također, navodi se da devet od 10 ispitanih bh. građana vjeruje da nisu svi jednaki pred zakonom, a to je najgori rezultat u odnosu na ostatak Zapadnog Balkana. Što se tiče medijskih sloboda, manje od 10 posto građana i građanki vjeruje da se medijske slobode poštuju u zemlji i to je najniži rezultat od bilo koje druge države Zapadnog Balkana.

2.5. Osnovni pravni okvir za zaštitu ljudskih prava

BiH se obavezala da će osigurati ostvarenje najvišeg nivoa zaštite međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Članom II Ustava BiH utvrđeno je da će se prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i pratećim protokolima direktno primjenjivati u pravnom sistemu BiH, te je istima dat prioritet nad ostalim domaćim pozitivno-pravnim propisima. Polazeći od Ustava BiH, primat ljudskih prava također je osiguran i u ustavima entiteta, Statutom Brčko distrikta, i u ustavima 10 kantona u Federaciji BiH.⁸² Kao što se može zapaziti, u BiH, u pogledu primjene Evropske konvencije, postoji jedna specifičnost. Ona se ogleda u činjenici da se u BiH Evropska konvencija morala primjenjivati direktno, a da u isto vrijeme BiH nije bila članica Vijeća Evrope i, saglasno tome, nije mogla ratificirati istu. U svjetlu te činjenice, mora se postaviti pitanje, zato je to tako? Jedan od razloga svakako je bio nevjerovatno visok stepen kršenja ljudskih prava na cijelom području Bosne i Hercegovine. Drugi razlog, koji je opredijelio takva rješenja, bila je spoznaja da BiH udogledno vrijeme neće biti primljena u evropske institucije i da, u tom smislu, neće biti podvrgnuta ocjeni tih institucija i njenih mehanizama.

Treći razlog se odnosio na činjenicu da nema uspješnog demokratskog razvoja društva bez efikasne zaštite ljudskih prava i u tom smislu izgradnje standarda koje je međunarodna zajednica već uspostavila.⁸³ Član II, stav 3. Ustava BiH, sadrži ljudska prava i slobode koja trebaju uživati sve osobe na teritoriji BiH, a to su:

- Pravo na život;
- Pravo osobe da ne bude podvrgnuta mučenju ili nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kazni;
- Pravo osobe da ne budu držana u ropstvu ili podčinjenosti ili da ne obnaša prisilan ili obvezan rad;
- Pravo na slobodu i sigurnost osobe;
- Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava vezana za krivične postupke;

⁸² Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, novembar 2009. Godine., str.3.

⁸³ Vesna Kazić: Ostvarivanje i zaštita ljudskih prava u Bosni i Hercegovini kroz praksu prava ombudsmena I doma za ljudska prava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2005.god., str.43-53

- Pravo na privatni i porodični život, dom i dopisivanje;
- Slobodu mišljenja, savjesti i vjere;
- Slobodu izražavanja;
- Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja;
- Pravo na ženidbu i udaju, te osnivanje porodice;
- Pravo na imovinu;
- Pravo na obrazovanje;
- Pravo na slobodu kretanja i prebivanja.

2.6. Evropska konvencija

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koja se uobičajeno naziva Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava potpisana je u Rimu pod okriljem Vijeća Evrope 4. novembra 1950. godine, a na snagu je stupila 3. septembra 1953. godine. Na osnovu Konvencije uspostavljen je sistem zaštite ljudskih prava na međunarodnom nivou, te Evropski sud za ljudska prava koji omogućava pojedincima ili grupi pojedinaca da traže zaštitu svojih prava. Bosna i Hercegovina nije članica Evropske unije, ali je potpisnica Evropske konvencije od 24. aprila 2002. godine. Evropska konvencija je implementirana, nakon Dejtonskog sporazuma, u Ustav Bosne i Hercegovine, a ratifikovana nakon potpisivanja 12. jula 2002. godine, jasno je da je time i tumačenje, primjena i kontrola poštivanja normi Evropske konvencije, kod nas uređeno na poseban način. Od implementacije Evropske konvencije do njene ratifikacije, kontrola poštivanja i primjene normi Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda bila je zadatak naših državnih organa. To znači, da je zaštita ljudskih prava, koje garantira ova Konvencija, zapravo zaštita prava koje Ustav Bosne i Hercegovine garantira svojim građanima. Činom ratifikacije Evropske konvencije, Bosna i Hercegovina je potpisala međunarodni ugovor i time je preuzela obavezu da svoje zakonodavstvo prilagodi međunarodnim obavezama koje proizilaze iz tog ugovora.⁸⁴

2.7. Garantovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda

Ljudsko dostojanstvo, sloboda, jednakost i poštivanje ljudskih prava su osnovne vrijednosti na kojima se temelji EU⁸⁵ i ove vrijednosti su zasnovane i u temeljima BiH. Njen Ustav nalaže da država i entiteti „osiguraju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda“⁸⁶. Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i u njenim Protokolima se direktno primjenjuju u BiH i “imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.”⁸⁷ Ustav BiH sadrži katalog ljudskih prava i temeljnih sloboda koje

⁸⁴ Vehabović, F. Odnos Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda“, Asocijacija Alumni Centra za interdisciplinarne postdiplomske studije (ACIPS), Sarajevo, 2006.

⁸⁵ Čl. 2 Ugovora o EU

⁸⁶ Čl. II (1) Ustava BiH

⁸⁷ Čl. II (2) Ustava BiH

uživaju sva lica na teritoriji BiH.⁸⁸ Da bi bila djelotvorna u praksi, prava građana zahtijevaju adekvatnu realizaciju i dostatne pravne lijekove koji će osigurati efikasnu pravnu zaštitu od kršenja tih prava. U ovom kontekstu, Ustavni sud BiH ima široka ovlaštenja, te apelacionu nadležnost “u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini” kao i za “pitanja koja mu je proslijedio bilo koji sud u Bosni i Hercegovini u pogledu toga da li je zakon, o čijem važenju njegova odluka ovisi, kompatibilan sa ovim Ustavom, sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i njenim protokolima, ...”⁸⁹

Ustavni sud BiH, skladno sa nadležnostima koje su mu Ustavom date, ima potencijal da vrši glavnu ulogu u osiguranju visokih standarda prava građana u zemlji, svaki put kada se od njega traži da donese odluku o tim standardima. Svi javni organi i sudovi imaju dužnost da poštuju i garantuju te standarde, a i svi zakoni se moraju tumačiti i primjenjivati u skladu sa Ustavom. Zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda treba da, prije svega, bude zadatak naših “domaćih organa”, a ne međunarodnih tijela (preciznije Evropskog suda za ljudska prava). Naša država još uvijek nije uspostavila sistem koji bi djelovao samostalno, bez prisustva međunarodnih sudija. Proteklih godina se od Evropskog suda za ljudska prava, kao krajnje instance za tumačenje Evropske konvencije o ljudskim pravima često tražilo da odlučuje o stepenu poštivanja ljudskih prava i individualnih sloboda od strane vlasti u BiH. Njegova bogata sudska praksa je značajno doprinijela pojašnjenju standarda ljudskih prava u BiH. Kada Evropski sud za ljudska prava utvrdi kršenje Evropske konvencije, te shodno tome, nametne obavezu državi (npr. da izmijeni svoj zakon ili da otkloni povredu individualnog ljudskog prava) brza i potpuna provedba te odluke od strane nadležnog organa je neopoziva obaveza za državu koja je članica Vijeća Evrope. Političke prepreke, praktične poteškoće ili čak nedostatak sredstava ne mogu biti izgovori za neprovođenje odluka Evropskog suda. Nisu to prihvatljivi izgovori ni za neprovođenje bilo koje druge sudske odluke. Neprovođenje odluka Evropskog suda tokom dužeg vremenskog perioda ne predstavlja samo kršenje međunarodnih obaveza BiH, o kojim govori i Ustav, nego ukazuje i na ozbiljan nedostatak opredijeljenosti države za poštivanje vladavine prava.⁹⁰ Nepostupanje u skladu s odlukama Evropskog suda u predmetima Sejdić i Finci i sličnima već više od deset godina je lišilo građane njihovih prava samo zato jer ne pripadaju “ispravnoj grupi” ili zato što imaju prijavljeno prebivalište u “pogrešnom dijelu” države. Odluka suda govori o temeljnim načelima demokratskih i ljudskih prava, uključujući i pravo na zabranu diskriminacije. Temeljna prava, koja garantuje Evropski sud za ljudska prava, “predstavljaju opšta načela prava Unije” i “imaju prioritet nad svim ostalim zakonima” kako to stoji u Ustavu BiH.⁹¹

⁸⁸ Čl. II (3) Ustava BiH.

⁸⁹ Čl. VI (3) Ustava BiH

⁹⁰ Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini, Brisel, 2019. Godine., str 7.

⁹¹ Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini, Brisel, 2019. Godine., str 7.

II ZAKLJUČAK

Jedno od najznačajnijih dostignuća civilizacije je zaštita ljudskih prava i sloboda. Izgradnja kvalitetne demokratije i potpunog poštivanja, te zaštite ljudskih prava je izuzetno težak zadatak sa mnogobrojnim izazovima, no država mora ustrajati na tom putu jer nema druge alternative. Cilj razvoja naše države treba da bude približavanje standardima najveće zaštite prava i sloboda, te, naravno, težnja da uskoro postanu realnost BiH.

Napredak naše države je hitno potreban u interesu BiH, ali i njenih građana. Eliminisanje nedostataka i problema u području vladavine prava u BiH predstavlja još uvijek veliki izazov. Neophodno je da se osigura kvalitetna pravilna zaštita prava, kao i dostatni pravni lijekovi kojim će biti omogućena učinkovita i pouzdana zaštita od nepoštivanja i narušavanja prava. Neprihvatljivo je zanemarivanje odluka Evropskog suda za ljudska prava jer ljudska prava i osnovne slobode moraju biti zaštićene i zagarantovane. Unutar vanjske politike, BiH se zalaže za zaštitu i poštivanje ljudskih prava što predstavlja bitan element za harmonizaciju i stabilizaciju odnosa sa državama u regiji, te na taj način gradi povjerenje između svojih stanovnika što je podobno za razvoj njene demokratije.

Istraživači za Balkan i istočnu Evropu, iz organizacije Human Rights Watch, poručuju da Bosna i Hercegovina, ali i zemlje iz regije moraju poraditi na prestanku kršenja ljudskih prava ako se zaista žele približiti Evropi. Zanemarivanjem i neizvršavanjem sudskih presuda, BiH dolazi u nezgodan položaj u kojem može postati meta kritika, upozorenja pa čak i sankcija zbog ozbiljnog narušavanja vladavine prava. Dakle, BiH će biti u situaciji u kojoj će smatrati da je njeno članstvo u Vijeću Evrope neozbiljno i nepotrebno jer ne dijeli iste vrijednosti Evrope. Sve to ugrožava razvoj Bosne i Hercegovine i njenu šansu pristupanja EU. Nedovoljna zaštita prava u BiH ne ugrožava samo njen put ka EU, nego i njen potencijal za ulaganje.

Bosna i Hercegovina jeste mala zemlja, ali puna prirodnih bogatstava i velikog potencijala za razvoj. Strani investitori zaobilaze Bosnu i Hercegovinu jer im, prije svega, ne pruža dovoljnu zaštitu imovinskih prava, a pored toga postoji korupcija, te složen pravni sistem i sl. Prema tome, poštivanje i zaštita ljudskih prava i sloboda je veoma značajan faktor za njenu svijetlu budućnost i razvoj u svim segmentima.

III LITERATURA

- [1] Anketno ispitivanje koje je provela organizacija CRD zajedno sa IPSOS Strategic Marketingom, sa reprezentativnim uzorkom od preko 6000 ispitanika (u sklopu regionalnog istraživanja od 27. novembra do 21. decembra 2020.)
- [2] Evropska konvencija o ljudskim pravima
- [3] Faris Vehabović, Odnos Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Sarajevo 2006.
- [4] Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini, Brisel, 2019. Godine

- [5] Kolednjak M., Šantalab M., Ljudska prava treće generacije, Tehnički glasnik 7, 2013.god.
- [6] Univerzalni periodični pregled o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, novembar 2009. Godine.
- [7] Ugovor o EU
- [8] Ustav BiH
- [9] Vesna Kazić: Ostvarivanje i zaštita ljudskih prava u Bosni i Hercegovini kroz praksu prava ombudsmena i doma za ljudska prava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2005.god.,
- [10] Vehabović, F. Odnos Ustava Bosne i Hercegovine i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda“, Asocijacija Alumni Centra za interdisciplinarne postdiplomske studije (ACIPS), Sarajevo, 2006.
- [11] http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/ljudska_prava_u_bih/?id=164 (pristupljeno 25.11.2021.)
- [12] <http://www.czss-ck.hr/userfiles/downloads/Ljudska%20prava.doc-> (pristupljeno 24.11.2021.)
- [13] <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/09255.pdf> (pristupljeno 24.11.2021.)
- [14] <https://iu-travnik.com/wp-content/uploads/2021/01/Zbornik-radova-pravo.pdf> (pristupljeno 24.11.2021.)
- [15] <http://www.mvp.gov.ba/Print.aspx?id=164/> (pristupljeno 24.11.2021.)

